

КИЇВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ
ІНОЗЕМНИХ МОВ

На правах рукопису

КОЛОМІЄЦЬ Світлана Семенівна

НАВЧАННЯ СПЕЦІАЛІСТІВ
ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО СПІЛКУВАННЯ
З ЗАРУБІДНИМИ ПАРТНЕРАМИ
У НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ/

Спеціальність 13.00.02 – методика
викладання іноземних мов

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

дисертації на здобуття вченого ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ - 1993

Робота виконана на кафедрі методики викладання іноземних мов Київського державного педагогічного інституту іноземних мов.

Науковий керівник - кандидат педагогічних наук
професор Н.К.Скляренко

Офіційні опоненти - доктор педагогічних наук
професор О.Б.Тарнапольський,
кандидат педагогічних наук
доцент Д.В.Гнаткевич

Провідна організація - Київський військовий інститут зв'язку.

Захист відбудеться "___" _____ 1994 р.
о _____ годині на засіданні спеціалізованої ради К.ІІЗ.ІІ.01
по присудженню вченого ступеню кандидата наук в Київському
державному педагогічному інституті іноземних мов /252150,
м.Київ, вул.Червоноармійська, 73/.

3 дисертацій можна ознайомитись в бібліотеці інституту.

Автореферат розісланий "9" березня 1994 р.

Вчений секретар спеціалізованої
ради

Л.П.Смелякова

ЛНБ ім. В. Стефаника
АН України

ЛНБ України ім.В.Стефаника

00756531 (R)

На сучасному суспільно-політичному фоні побудови самостійної держави виникає нагальна потреба у професійно орієнтованому спілкуванні спеціалістів України з їх зарубіжними партнерами у різноманітних ситуаціях як зовнішньоекономічної діяльності, так і при створенні сумісних підприємств в Україні.

Проблема навчання професійно орієнтованого інішомовного спілкування спеціалістів /ПОІС/ в умовах короткострокових курсів полягає у вирішенні двох задач: чіткого визначення змісту навчання та розробки ефективної методики.

Питання визначення змісту професійно орієнтованого спілкування розглядається в дослідженнях як вітчизняних, так і зарубіжних авторів /О.С.Большакова, С.Г.Борзенко, А.О.Смелянова, Г.Р.Каневська, А.І.Міросян, М.Г.Кочнева, Н. Widdowson, P. Robinson/. Однак більшість вітчизняних дослідників вирішують проблеми, пов'язані з науковою або вузько професійними сферами спілкування. Щодо зарубіжних дослідників, які вивчають питання мови для спеціальних цілей - English for Specific Purposes (ESP), то тут слід відзначити такі моменти. Методологічний підхід до визначення змісту навчання, прийоми та методи вирішення цього питання заслуговують на увагу, але не можуть вирішити проблему визначення екстралінгвістичного аспекту змісту навчання спеціалістів професійно орієнтованого спілкування з зарубіжними партнерами в сучасних умовах їх сумісної діяльності через специфіку й динаміку цих умов.

Друга задача - розробка ефективної методики навчання інішомовного спілкування успішно вирішується в ряді досліджень /Н.Р.Борзенко, Н.О.Красовська, О.І. Селіванова, Г.М.Тер-Саакянц, В.М.Харенко, Л.Я.Хоменко/ в рамках методу активізації резервних можливостей особистості й колективу Г.О.Китайгородської. Але проблема розробки методики короткострокового навчання спеціалістів широкого технічного профілю професійно орієнтованого спілкування в цих дослідженнях не розглядається.

При вирішенні проблеми розробки ефективної методики навчання інішомовного спілкування автори ряду робіт звертаються до роліової або ділової гри /Р.С.Апшатава, О.С.Аргуст'якц, М.А.Аріян, І.В.Драгомерницький, Р.Г.Зайцева, О.Г.Калина, О.О.Колеснікова, Л.Б.Котлярова, А.І.Міросян, Т.І.Олійник, В.М.Філатов/.

Разом з тим специфіка рольової професійно орієнтованої гри в курсі короткострокового навчання спеціалістів залишається недостатньо розробленою як теоретично, так і практично.

Соціальне замовлення суспільства та низький рівень володіння спеціалістами вміннями іншомовного спілкування в сучасних умовах сумісної діяльності, а також недостатня розробка питань методики короткострокового навчання спеціалістів професійно орієнтованого іншомовного спілкування зумовили актуальність дослідження.

Об'єктом дослідження є процес навчання спеціалістів широкого технічного профілю професійно орієнтованого спілкування; предметом - методика навчання спеціалістів широкого технічного профілю спілкування з зарубіжними партнерами, побудована на використанні рольових професійно орієнтованих ігор /РПОІ/.

Метов дослідження є теоретичне обґрунтування методики навчання спеціалістів широкого технічного профілю професійно орієнтованого спілкування з зарубіжними партнерами та практична розробка такої методики стосовно післявузівського навчання по методу активізації резервних можливостей особистості та колективу.

Мета дослідження досягається шляхом вирішення таких завдань:

- визначити реальну потребу в професійно орієнтованому спілкуванні за допомогою дослідження соціопсихологічних передумов навчання;
- провести відбір типових ситуацій спілкування спеціалістів широкого технічного профілю з їх зарубіжними партнерами;
- скласти список комунікативних намірів спеціалістів згідно з рівнями сумісної діяльності, функціями та ситуаціями спілкування;
- визначити соціопсихологічні й лінгвістичні особливості професійно-орієнтованої бесіди як основної форми спілкування спеціалістів;
- відібрати матеріал для курсу навчання;
- створити навчальні матеріали курсу з урахуванням типових ситуацій та комунікативних намірів спеціалістів;

- визначити специфіку рольових професійно орієнтованих ігор та розробити їх типологію;
- скласти комплекс вправ з використанням професійно орієнтованих ігор для курсу навчання спеціалістів;
- експериментально перевірити ефективність запропонованої методики;
- скласти методичні вказівки до навчання спеціалістів професійно орієнтованого спілкування з зарубіжними партнерами.

Для вирішення поставлених завдань були використані такі методи дослідження: критичний аналіз літератури з психології, лінгвістики та методики викладання іноземних мов; наукове спостереження; природний навчальний експеримент; анкетування; хронометрування.

Наукова новизна даної роботи полягає в тому, що в ній вперше вирішується проблема короткострокового навчання професійно орієнтованого спілкування англійською мовою спеціалістів широкого технічного профілю з зарубіжними партнерами з урахуванням рівнів сумісної діяльності та характерних для них функцій спілкування.

Теоретичне значення полягає в науковому обґрунтуванні методики навчання спеціалістів широкого технічного профілю професійно орієнтованого спілкування англійською мовою з їх зарубіжними партнерами; крім того, робота доповнює й розвиває визначення змісту навчання, його екстралінгвістичного компоненту - досліджується підсфера сумісної діяльності спеціалістів широкого технічного профілю - та його лінгвістичного компоненту - досліджується лінгвістичні особливості професійно орієнтованої мови як основної форми реалізації комунікативних намірів спеціалістів, дається обґрунтування використання текстів науково-технічної реклами для створення навчальних матеріалів.

Практична цінність дослідження полягає в розробці методики короткострокового навчання спеціалістів, заснованої на системному використанні рольових професійно орієнтованих ігор; у створенні посібника для навчання спеціалістів широкого технічного профілю професійно орієнтованого спілкування англійською мовою.

Апробація роботи. Результати дослідження доповідались на науково-методичній конференції "Підвищення якості викладання на основі впровадження в навчальний процес методів активного навчання". /Київ : КПІ, 1984 /, на науково-практичних конференціях слухачів підвищення кваліфікації / Київ : КДПІМ, 1984, 1987, 1988, 1989 /, на науково-практичній конференції молодих вчених / Київ : КДПІМ, 1991/, на семінарських заняттях слухачів ФПК /Київ : КДПІМ, 1992/, на міжвузівській науково-методичній конференції "Теоретичні та прикладні аспекти викладання іноземних мов в технічному вузі" /Одеса : ОПУ, 1993 /.

На захист виносяться такі положення :

1. Навчання спеціалістів широкого технічного профілю можливе за умов врахування рівней сумісної діяльності й характерних для них функцій спілкування.

2. Визначення змісту навчання доцільно починати з його екстралінгвістичного компоненту - комунікативних намірів /КН/, характерних для певного рівня сумісної діяльності й конкретизованих типовими ситуаціями спілкування, наприклад комунікативні наміри інформування/ запиту інформації про переваги обладнання, комунікативні наміри регулювання / дати пораду про організацію певної форми сумісної діяльності/ , комунікативні наміри оцінки результатів сумісної діяльності.

3. Створення навчальних матеріалів курсу повинно здійснюватись на основі текстів з домінантою інформування, регулювання й оцінки, відібраних з засобів масової інформації, а саме, текстів науково-технічної й комерційної реклами та телевізійних передач "Business CNN"..

4. Розроблена й науково обгрунтована методика короткострокового навчання спеціалістів широкого технічного профілю професійно орієнтованого спілкування має передбачати використання рольових професійно орієнтованих ігор: 1/ з домінантою інформування, регулювання та оцінки; 2/ з жорстким, середнім та мінімальним керування; 3/ з високим, середнім і низьким ступенем апроксимації до реальних умов спілкування.

При створенні рольових професійно орієнтованих ігор слід враховувати соціопсихологічні й лінгвістичні особливості професійно орієнтованої бесіди як основної форми реалізації комунікативних намірів спеціалістів.

5. Курс навчання спеціалістів широкого технічного профілю професійно орієнтованого спілкування англійською мовою, побудований за розробленою методикою, забезпечує високий приріст вмінь професійно орієнтованого спілкування, а саме вмінь інформувати/запросити інформацію, дати пораду, запропонувати, оцінити результати сумісної діяльності з зарубіжними партнерами в типових ситуаціях спілкування.

Структура дисертації вміщує вступ, два розділи, висновки, бібліографію й додаток.

У вступі обґрунтовується актуальність досліджуваної проблеми, вибір об'єкту й предмету дослідження, визначається наукова новизна, теоретичне значення та практична цінність роботи, завдання та методи дослідження; формулюються положення, що виносяться на захист.

В першому розділі розглядаються питання змісту навчання спеціалістів професійно орієнтованого спілкування, а саме - аналіз соціальнопсихологічних умов навчання, визначення екстралінгвістичного компонента змісту навчання - типових ситуацій спілкування та комунікативних намірів спеціалістів, а також досліджується особливості професійно орієнтованої бесіди як основної форми реалізації комунікативних намірів спеціалістів.

У другому розділі визначаються критерії та джерела відбору навчального матеріалу, описується методика короткострокового навчання спеціалістів іноземного професійно орієнтованого спілкування, її експериментальна перевірка та методичні вказівки до курсу навчання.

У висновках узагальнюються результати проведеного дослідження, формулюються основні підсумки, окреслюються перспективи наступних досліджень в галузі методики короткострокового навчання професійно орієнтованого спілкування.

Бібліографія нараховує 200 джерел, з них 50 іноземних.

Додаток вміщує матеріали анкетування спеціалістів та фрагменти навчальних матеріалів курсу.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ.

Розділ I. "Зміст навчання спеціалістів професійно орієнтованого іноземного спілкування" присвячений розгляду таких питань: соціальнопсихологічні передумови навчання професійно оріє-

єнтованого спілкування, комунікативні наміри спеціалістів в типових ситуаціях спілкування, соціопсихологічні та лінгвістичні особливості професійно орієнтованої бесіди як основної форми реалізації комунікативних намірів спеціалістів.

Реальна потреба в професійно орієнтованому спілкуванні визначається через аналіз соціопсихологічних передумов навчання іншомовного спілкування спеціалістів. До соціопсихологічних передумов ми відносимо конкретизовані соціальним замовленням вимоги до навчання, що враховують такі екстралінгвістичні фактори як:

- рівні сумісної діяльності й пов'язані з ними функції спілкування;

- особистості якості й вміння, необхідні спеціалістам для успішної сумісної діяльності з згубіжними партнерами.

З точки зору Г.М.Андрєєвої та Я.Яноушека¹, кожному з трьох рівнів сумісної діяльності відповідає домінуюча функція спілкування. Першому рівню сумісної діяльності, на якому відбувається вирівнювання різниці поінформованості партнерів, відповідає така сторона спілкування як обмін інформацією між учасниками сумісної діяльності. Основна функція спілкування - інформаційно-комунікативна. Другому рівню, на якому спілкування розвивається в умовах сумісної діяльності, що організована за принципом кооперації, відповідає така сторона спілкування як інтеракція, а основною функцією спілкування є регуляційно-комунікативна. На третьому рівні сумісної діяльності дається оцінка досягнутих результатів. Цьому рівню відповідає міжособистісна перцепція, а основною функцією спілкування є афективно-комунікативна.

Сумісна діяльність, її рівні детермінують процеси спілкування, але з іншого боку, й саме спілкування сприяє оптимізації сумісної діяльності, якщо її учасники володіють, по-перше, вмінням реалізації функцій спілкування, що домінують на конкретних рівнях сумісної діяльності, а, по-друге, певними особистісними якостями та вмінням. В результаті аналізу літе-

¹ Андрєєва Г.М., Яноушек Я. Оценка и оптимизация совместной деятельности. - М: МГУ, 1987, -С.13.

ратури, а також вивчення кваліфікаційних характеристик спеціалістів ряду спеціальностей КПІ до таких якостей та вмій ми віднесли: вміння формулювати й обґрунтовувати цілі сумісної діяльності, вміння представляти продукцію, або ідеї, що передбачає вміння переконувати аудиторію, для чого необхідно, стримувачи інформацію про партнера та інформувачи його про свою продукцію, виділити основні положення /не більше шести/, перефразувати їх, принаймні, двічі.

Конкретизація потреби іншомовного спілкування спеціалістів в умовах їх сумісної з зарубіжними партнерами діяльності реалізується нами через визначення номенклатури комунікативних намірів спеціалістів, що виникають в типових ситуаціях спілкування. Беручи до уваги той факт, що метов нашого дослідження є теоретичне обґрунтування й практична розробка методика короткострокового навчання спеціалістів широкого технічного профілю, ми свідомо звужили набір основних комунікативних намірів /КН/ до КН інформування/, куди ми відносимо й намір запити інформації/, КН регулювання /, серед яких ми розглядаємо лише КН прогнозиції та поради/ та КН оцінки. Основні комунікативні наміри інформування, регулювання та оцінки конкретизуються ситуаціям спілкування, у цьому випадку мова йде про конкретизовані КН, які виникають у підсфері сумісної діяльності вітчизняних та зарубіжних спеціалістів.

Типові ситуації підсфери сумісної діяльності спеціалістів були визначені в результаті анкетування 100 спеціалістів Київського політехнічного інституту, Міненерго України, заводу "Електроніка" та Черкаського НВО "Ротор". Враховуючи мету дослідження, серед найбільш типових ситуацій спілкування ми виділили такі ситуації організаційного блоку: бесіда про купівлю/продаж обладнання, про певні форми сумісної діяльності, про можливості та потреби учасників сумісної діяльності. При цьому рента типових ситуацій підсфери сумісної діяльності спеціалістів може бути використана як для створення просукуючого курсу навчання, так і як додатковий матеріал, який допомагає враховувати реальні потреби конкретно контингенту спеціалістів. Типові ситуації спілкування організовані в рамках загальнодіяль- нісного фону курсу навчання-виставки персональних комп'ютерів.

що допомагає враховувати інтереси спеціалістів широкого технічного профілю.

Слід зазначити, що динаміка розвитку рівнів сумісної діяльності може здійснюватися в рамках однієї ситуації, вимагаючи від спеціалістів реалізації комунікативних намірів, характерних для всіх рівнів сумісної діяльності. Наведемо список КН, характерних для типової ситуації "Купівля/продаж обладнання" / див.табл.І/.

Таблиця І

Типові комунікативні наміри, характерні для ситуації "Купівля/продаж обладнання"

№ пп	Рівень сумісної діяльності	Основна функція спілкування	Основний комунікативний намір	Конкретизований комунікативний намір
1	2	3	4	5
1.	I	Інформаційно-комунікативна	КН інформування	Запросити/дати інформації про назви, адреси фірми та характеристики продукції
2.	II	Регуляційно-комунікативна	КН регулювання	Переконати партнера в перевагах обладнання, запропонувати здійснити купівлю
3.	III	Афективно-комунікативна	КН оцінки	Дати оцінку результатів сумісної діяльності скільки обладнання продано-куплено, по якій ціні, тощо

Аналіз літератури та результати анкетування допомогли визначити, що основною формою реалізації комунікативних намірів є професійно орієнтована бесіда. Соціопсихологічні та зумовлені ними лінгвістичні особливості такої бесіди були нами досліджені за рядом параметрів.

Особливістю нашого підходу до професійно орієнтованої бесіди як соціопсихологічного поняття є те, що ми розглядаємо бесіду спеціалістів як форму їх сумісної діяльності, три рівні якої відповідають ранній, середній та заключній стадії бесіди. Таким чином, ми маємо підставу вважати, що згідно з рівними сумісної діяльності й типовими ситуаціями спілкування план змісту професійно орієнтованих бесід може бути представлений комунікативними намірами інформування, регулювання й оцінки, конкретизованими ситуаціями спілкування.

Щодо лінгвістичних характеристик, то їх ми аналізувати за такими параметрами: 1/ домінуюча форма мовленнєвої взаємодії; 2/ засоби реалізації комунікативних намірів; 3/ стиль професійно орієнтованої бесіди; 4/ представленість термінологічної лексики.

Розглядаючи домінуючі форми мовленнєвої взаємодії, ми спираємось на роботи Л.П.Якубинського¹, який характеризує бесіду як форму, що лежить між крайніми полюсами монолога й діалога і є діалогічною мовою з повільним темпом обміну достатньо розвинутими репліками.

Проведений ними аналіз фонограм аутентичних навчальних курсів, а також телевізійних передач "Business CNN"/120 хвилин звучання бесід з спеціалістами різних галузей науки й техніки/ дозволяє зробити висновок, що домінуючою формою мовленнєвої взаємодії є діалогічна мова з повільним /від 70 слів на хвилину/ темпом обміну репліками.

Засобами реалізації комунікативних намірів спеціалістів є тексти з домінантою інформування, регулювання й оцінки. При цьому умовами виникнення потреби в професійно орієнтованому спілкуванні є інформаційне а) інтерпретаційне неспівпадання позицій комунікантів.

¹Л.П.Якубинський. Избранные работы. -М: Наука, 1986 - С.26.

Якщо план змісту професійно орієнтованих бесід може бути визначений через типові комунікативні наміри спеціалістів, що виникають в типових ситуаціях спілкування на трьох рівнях сумісної діяльності, то план вираження професійно орієнтованих бесід був виділений нами на основі аналізу лінгвістичних досліджень комунікативно-семантичних груп, що реалізують наміри пропонування, поради, інформування й оцінки, а також аналізу термінологічної лексики в текстах науково-технічної реклами в рамках основних тем курсу: "Персональні комп'ютери" та "Сумісна діяльність".

Ми розглядаємо бінарні термінологічні словосполучення як ключові слова по темах. При цьому ми поділяємо точку зору Т.С. Серової, що в професійно орієнтованому спілкуванні ключові слова виступають в більшості випадків як терміни. В результаті проведеного нами сумісно з П.І.Сердюковим та В.Д.Костильовим дослідження текстів по електротехніці /100 тис.слововживань/ були встановлені найбільш частотні моделі, характерні для сполучення термінів AN, NN, N_{prp}N. В професійно орієнтованій бесіді в ситуації "Купівля персонального комп'ютера" ці моделі реалізуються як технічні характеристики комп'ютерів, такі, наприклад, як random access, application programmes, I/O unitтощо. Щодо ключових слів з теми "Сумісна діяльність", то проведений нами аналіз словників і посібників з зовнішньоекономічної діяльності показав, що найбільш уживаними є моделі VN, V_{ing}N, що реалізуються такими ключовими словами як, наприклад, to make a deal, exchanging information, тощо.

Щодо стилю професійно орієнтованої бесіди, то в результаті вивчення наукової літератури та практичних досліджень ми дійшли висновку, що професійно орієнтована бесіда має стильоформуючі ознаки, характерні для розмовного, наукового та офіційно-ділового стилів, а саме ситуативність, невимушеність, об'єктивність, конкретність, точність.

Розділ 2. "Методика навчання спеціалістів спілкування з зарубіжними партнерами за допомогою рольової професійно орієнтованої гри" розглядає питання відбору навчального матеріалу для курсу навчання, методики організації й проведення курсу навчання, організації й проведення експериментального навчання

та методичних рекомендацій до курсу навчання професійно орієнтованого спілкування.

Аналіз лінгвістичних особливостей професійно орієнтованої бесіди зумовив відбір навчального /мовного й мовленнєвого/ матеріалу, що був проведений на основі функціонально-комунікативного підходу. Відбір реалізовувався з звукових та друкованих джерел. Як звукові джерела відбору використовувались фонограми аутентичних навчальних курсів та звукозаписи телевізійних передач "Business CNN", як друковані джерела - тексти засобів масової інформації, а також деякі твори художньої літератури, зокрема твори А.Хейлі.

При цьому основним джерелом відбору були тексти науково-технічної реклами завдяки таким її рисам як стилістична гетерогенність, метаінформативність, монофункціональність, наявність характеристик, притаманних усномовленнєвому спілкуванню. Треба відзначити, що відбір здійснювався як відбір готовий мовленнєвих актів інформування, пропозиції, поради, оцінки /всього відібрано 1500 мовленнєвих актів/ і як відбір ключових слів по проблематиці курсу /по темі "персональні комп'ютери" - 50 бінарних лексичних одиниць, по темі "сумісна діяльність" - 89 бінарних лексичних одиниць/.

Розкриваючи методику організації й проведення розробленого курсу навчання спеціалістів професійно орієнтованого спілкування, ми враховували такі моменти: лі й принципи навчання, рольова професійно орієнтована гра курсі навчання, типи навчальних матеріалів, організація навчання в циклі занять.

Конкретизація глобальної мети навчання як навчання професійно орієнтованого спілкування реалізується основними цілями кожного з чотирьох циклів курсу, а саме як розвиток вмій реалізації КН інформування, запиту інформації, регулювання й оцінки. Супутніми цілями кожного з чотирьох циклів є формування культури ділового спілкування.

Відомо, що принципи відображають стратегії навчання. При розробці методики навчання професійно орієнтованого спілкування ми спиралась на принципи методу активізації можливостей особистості й колективу Г.О.Китайгородської: принцип особистісно-

орієнтованого спілкування, принцип ролівої організації матеріалу і навчального процесу, принцип колективної взаємодії, принцип концентрованості навчального матеріалу і навчального процесу, принцип поліфункціональності вправ. При цьому ми враховували конкретну мету-формування вмінь ведення професійно орієнтованої бесіди. Тому кожен з п'ятих принципів методу має в розробленій методиці свою специфіку. Крім того, був виділений додатковий принцип - принцип апроксимації навчальної діяльності до реальних умов спілкування.

Основним засобом навчання професійно орієнтованого іншомовного спілкування є рольова професійно орієнтована гра/РПОГ, що визначається як діяльність по оволодінню професійно орієнтованим спілкуванням англійською мовою, в якій поєднуються ігровий, учбовий і професійний компоненти й програваться характерні для певного рівня сумісної діяльності й типових ситуацій спілкування соціальні й міжособові ролі.

Серед РПОГ ми розглядаємо рольові професійно орієнтовані мікроігри, які групується навколо рольових професійно орієнтованих макроігор.

Розглянемо структуру рольової професійно орієнтованої мікроігри з точки зору моделювання суб'єктів, об'єктів і поведінки спілкування. Цілі гри співвідносяться з потребами спілкування, сукупність соціальних ролей - з суб'єктами спілкування, комунікативні та дидактичні умови реалізації гри - з об'єктами спілкування, а саме з його предметним змістом: загальнодіяльним фоном, ситуаціями спілкування, предметами обговорення.

Ціль РПОГ співпадає з цілями кожного з чотирьох циклів занять й визначається як розвиток вмінь ведення професійно орієнтованої бесіди з домінантов інформування, регулювання й оцінки.

При моделюванні суб'єктів спілкування ми виходили з того, що в реальному спілкуванні люди виступають в двох якостях: як носії соціальних ролей та носії міжособових ролей. В курсі навчання ПОІС використовується широкий спектр соціальних ролей різної ступайі апроксимації до умов реальної професійної діяльності. Це такі соціальні ролі як слухач школи бізнесу, завідувач науковою лабораторією, директор сумісного підпри-

емства, підприємець, що організовує сумісну з зарубіжними партнерами діяльність тощо. Щодо міжособових ролей, то, враховуючи короткостроковість курсу навчання, ми виділяємо, по-перше, такі міжособові ролі як ініціатор спілкування й "активний" слухач, а по-друге, серед ініціаторів спілкування згідно домінуючих на кожному рівні сумісної діяльності комунікативних намірів моделюються такі міжособові ролі як "той, хто інформує", "той, хто запитує", "той, хто пропонує", "той, хто дає пораду", "той, хто оцінює".

При моделюванні об'єктів спілкування ми визначаємо загальнодіяльний фон - виставку персональних комп'ютерів та секції, що діють в рамках виставки: "Проблеми взаємовідносин машини й людини", "Менеджмент", "Інтерпартнер". Такий загальнодіяльний фон дозволяє враховувати інтереси спеціалістів широкого технічного профілю. Ситуації спілкування моделюються на основі відібраних типових ситуацій, наприклад, таких як "купівля/продаж персональних комп'ютерів". Щодо предметів обговорення - то ми розглядаємо наведені Д.І.Пасовим /1985/ інваріантні предмети обговорення і наповнюємо їх змістом, характерним для проблематики курсу.

Спираючись на трактовку взаємозв'язку, ситуації, проблеми й предметів обговорення Д.І.Пасова /1985/, ми складаємо комунікативно-ситуативні карти, які є базою для створення ролевих ..офіційно-орієнтованих ігор. Наведемо приклад такої карти до II циклу курсу навчання.

Комунікативно-ситуативна карта
до II циклу курсу навчання

Ситуація: купівля персонального комп'ютера

Проблема: який комп'ютер купити

Предмети обговорення:

1. Подія /суспільна/ - В Києві відкрита виставка персональних комп'ютерів;
2. Факт, установлений об'єктивно - персональний комп'ютер є необхідний для роботи як в офісі так і вдома;
3. факт, що не позначається на інших - він /не/ люблять працювати з комп'ютером;

4. поняття, в яке кожний вкладає особистий зміст - хороший комп'ютер.
5. спірне суб'єктивне твердження - основне в комп'ютері - це обсяг пам'яті.
6. "ненормальне" положення, в якому знаходяться суб'єкти або справи - наукова лабораторія не обладнана сучасними комп'ютерами;
7. масове явище - зараз майже всі працюють з персональними комп'ютерами;
8. "ненормована" поведінка, що позначається на інших - директор інституту віддає перевагу дешевим, застарілим моделям комп'ютерів.

Комунікативно-ситуативна карта кожного циклу курсу включає також ключові слова по темам "Персональні комп'ютери" і "Сумісна діяльність" і перелік засобів реалізації комунікативних намірів, характерних для певного рівня сумісної діяльності.

Комунікативно-ситуативні карти є базові для створення рольових професійно орієнтованих мікрогруп, які групуються навколо однієї з обговорюваних проблем в макрогрупі курсу. Взаємозв'язок домінуючої функції спілкування, обговорюваної проблематики й рольових професійно орієнтованих макрогруп представлений на таблиці 2.

Таблиця 2

Макрогрупи в курсі навчання

номер	Назва макрогрупи	Обговорювана проблема	Домінуюча функція спілкування
1	2	3	4
I.	Участь в роботі секції "Проблеми взаємостосунків людини й машини"	Як вдосконалити спілкування людини й машини	Інформування

I	2	3	4
II	Відвідування виставки	Як використати можливості виставки персональних комп'ютерів	Запит інформації/інформування
-"	Купівля комп'ютера	Який комп'ютер купити	-"
III	Участь в роботі секції "Менеджмент"	Як переконати ділового партнера	Регулювання /пропозиція, порада/
IV	В гостях у секції "Інтерпартнер"	Як успішно організувати сумісну діяльність	Оцінка результатів діяльності

Наведемо приклад комунікативного завдання до однієї з РПОІ макрогри "Купівля комп'ютера".

The exhibition organizers give you a chance to take part in the contest "The best stand-attendant". Scan some advertising materials and be ready to make presentation of one of the models. You should know the golden rule for making presentation: "First tell them what you are going to tell them, then tell them, and finally tell them what you have just told them".

Типологія ролєвих професійно орієнтованих ігор була розроблена нами згідно трьох критеріїв: домінуюча функція спілкування, апроксимація до умов спілкування, рівень керування.

Згідно першого критерію РПОІ підрозділяються на РПОІ з домінантою інформування, РПОІ з домінантою регулювання й РПОІ з домінантою оцінки. Згідно другого критерію ми розрізняємо РПОІ низької, середньої й високої ступені апроксимації до реальних умов спілкування. За рівнем керування РПОІ визначаються як РПОІ з жорстким, частковим й мінімальним керуванням.

Ступінь апроксимації до реальних умов спілкування є вирішальною у визначенні термінів "рольова, професійно орієнтована та ділова гра". РПОІ низької ступені апроксимації наближається до рольової гри, а РПОІ високої ступені апроксимації - до ділової гри, або, за визначеннями Д.Берна /1966/, К.Лівінгстоуна /1968/ по "simulation" - уподоблення професійній діяльності.

Курс навчання ПОІС, розрахований на 60 годин післявузівського навчання, складається з трьох типів навчальних матеріалів: навчально-інформаційних /текстів-полілогів/, інформаційно-пізнавальних текстів монологічного характеру та організаційно-стимулюючих /рольових професійно орієнтованих ігор/.

З метою перевірки ефективності розробленої методики в 1988/89, 1989/90 навчальних роках були проведені дві серії експериментального навчання стажистів Київського політехнічного інституту. Як показали результати експерименту, зокрема його другої серії, що проводилась за повним комплектом навчальних матеріалів, запропонована методика виявилась достатньо ефективною: приріст вмінь реалізації комунікативних намірів інформування - 2,8; запиту інформації - 2,7; регулювання - 2,4, оцінки - 2,6.

Основні положення дисертації відображені в наступних публікаціях:

1. Сполучуваність іменних термінів англійської мови //Науково технічний прогрес і проблема термінології: Тези доп.- Львів: ЛДУ, 1960. -С. III-II2 /у співавт./ /російськ мовою/.

2. Методичні вказівки по розвитку навичок іншомовного спілкування. -К.: КПІ, 1967. -30с. /російськ. мовою/.

3. Методичні вказівки до проведення рольових ігор на англійській мові. -К.: КПІ, 1967. -39 с. /у співавт./ /російськ мовою/.

4. Методичні вказівки до інтенсивного курсу англійської мови в технічному вузі. -К.: КПІ, 1967. - 63 с. /у співавт./ /російськ.мовою/.

5. Ділова бесіда в навчанні професійно орієнтованого спілкування. -К.: КВВКУ, 1989. -С.53-56 /російськ. мовою/.

6. Методичні вказівки до навчання професійно орієнтованого спілкування на англійській мові. -К.: КПІ, 1990. - 72с. /у спів-авт./ /російськ.мовою/.

7. Методичні рекомендації до курсу навчання професійно орієнтованого спілкування. -К.: КПІ, 1990. -С.80 /російськ.мовою/.

8. Засоби навчання професійно орієнтованого спілкування // Розвиток педагогічної освіти і науки в західних областях України: Тези доп. - Тернопіль: ППІ, 1990. -С.35-37 /у співавт./

9. До питання про зміст навчання професійно орієнтованого спілкування. Депон. рукопис. -К.: УкрНІІНТІ, 1991: - №372 УК 91. - С.17-21. /на російськ.мові/.

10. Стильові особливості професійно орієнтованої бесіди // Проблеми мови для спеціальних цілей: Тези доп. -К.: КДУ, 1992, - С.15-16.

11. До питання про вимоги до навчальних матеріалів курсу професійно орієнтованого спілкування //Міжвузівська конференція: Тези доп. -Одеса: ОПУ, 1993. -С.36-39 /у співавт./ /російськ. мовою/.

ЛНБ ім. В. Стефаника
АН України

AB 29.542

AB 29.542

[Faint, illegible text from the reverse side of the page, appearing as bleed-through.]

АНБ и В. Сербия
АНБ и В. Сербия

Подписано к печати 10.11.95. Формат 60x84, 1/16
Объем 1,9 печ.лист. Заказ № 191Тираж 100
ОдТНьПД · УкрНПМО